

ምዕራፍ ትሽዓተ

ባህሊ ምዕቛር

ዕላማታት እዚ ምዕራፍ፡

ተምሃሮ እዚ ምዕራፍ ብግቡእ ምስተምሃርኩም፡-

- ረብሓ ምዕቛር ትፈልጡ፡፡
- ኣድለይቲ ዘይኾኑ ወፃኢታት ምንካይ መግለፂ ዕቛር ምኃኑ ትርድኡ፡፡
- በዓቕምኻን ብትልምን ብምምራሕ ከመይ ባህሊ ምዕቛር ምምዕባል ከምዝካኣል ትግንዘቡ፡፡

9.1 ዕቋር

9.1.1 ረብሓ ዕቋር

- ኣብ ኸባቢኩም ብምኽንያት ዕቋር ዓርዕም ዝኻኣሉ ሰባት ትፈልጡዶ? ናይ ቐደምን ሕዝን መነባብሮኦም ብምንፅፅር ንመሓዝትኩም ግለፁ፡፡

ገነትን ኣሕዋታን

ገነትን ክልተ ኣሕዋታን ኣቦኦምን ኣዲኦምን ብሓደጋ መኪና ካብ ዝሞቲዎም ሓደ ዓመት ኣሕለፎም ኣለው፡፡ ግና ወለዶም ብህይወት ከለው ዝኣከብዎ ገንዘብ ብምንባሩ ደቆም ብዘይፀገም ይነብሩ ኣለው፡፡ ገነት ለባም ቆልዓ ሰለዝኾነት ኣናእሹተን ኣሕዋታ ብምምሕዳር ዘለዎም ገንዘብ ብግቡእ እናተጠቐሙ ትምህርቶም ምክትታል ከምዘለዎም ኣረዲኣቶም እያ፡፡ ብምኃኑ ድማ እቲ ገንዘብ እናዓቀኑ ብምውሳድ ብምትሕልላይ ይነብሩ፡፡

“ወለድና ሰብ ውዕለትና እዮም፡፡ ዘቐመጡልና ገንዘብ እንተዘይነብር ኣብዚሕዚ እዋን ኣብ ምንታይ ክንኣቲ ነይርና?” እናበሉ የመስግንዎም፡፡

መልመዲ - 1

ነዘም ዝስዕቡ ሕቶታት መልሱ፡፡

1. እኒ ገነት ትምህርቶም ከየቋርፁ ክማሃሩ ዝኸኣሉ ወለዶም ብዘዓቕሩሎም ገንዘብ ምጻኑ ካብ'ቲ ታሪኽ ምርዳእ ይከኣል'ዩ፡፡ ወለዶም እቲ ገንዘብ ዝዓቕርዎ ብሃንደበት ከምዝሞቱ ፈሊጦም ድዮም? መልሱኹም “እወ” እንተኾይኑ ከመይ ክፈልጡ ይኸኣሉ? መልሱኹም “ፈሊጦም ኣይኮነን” ዝብል እንተኾይኑ ድማ እቲ ገንዘብ ንምንታይ ከምዝዓቕሩዎ ተዛረቡ፡፡
2. ብመሰረት እቲ ታሪኽ እኒ ገነት ዓርሶም ክሳብ ዝኸኣሉ ብዘይ ፀገም ንክመሃሩ ካብ ወለዶም ዝወረሱዎ ገንዘብ ብኸመይ ክጥቀሙ ኣለዎም?

ምዕቓር ብዙሕ ረብሓታት ኣለዎ፡፡ ኣብ ዝተወሰነ እዋን ዝርከብ ኣታዊ ኣተኣኺልካ ብምቕማጥ ንሓዋሩ ዘይተሓሰቡ ፀገማት ከጋጥሙ ከለው እዞም ፀገማት ንምምካት ይረብሕ፡፡ ምዕቓር መሰረታዊ ድልየት ደቂ ሰባት ኣማሊእኻ ንምንባር ኣዝዩ ይጠቓም፡፡ መሰረታዊ ድልየት ሰባት ዝበሃሉ ምግብ፣ ክዳንን መፅለልን እዮም፡፡ ምዕቓር ውልቀሰባት ኾነ ስድራቤታት ዓርሶም ንኸኸኣሉን ክኣለት ዓርሶ ምትእምማን ክነብርዎ ይገብር፡፡ ዓርሶም ዝኸኣሉ ሰባት ስሚዲት ፅግዕተኛነት ወይ ድማ ታሕተዋይነት ኣይህልዎምን፡፡

ምዕቓር ብትምህርቲ ዓርሰኻ ንምዕባይ የኸኣል፡፡ ብዛዕባ ትምህርቲ እንትልዓል መብዛሕቱ ግዘ ናብ ኣእምሮና ዝመፅእ ናይ ቆልዑ ትምህርቲ ጥራሕ ክኾን ይኸኣል፡፡ ኾይኑ ግና ትምህርቲ ዕድመ ኣይድርቶን፡፡ ወለዲ ባዕሎም ኣብ ላዕለዋይ ብርኪ ዝበፀሑ እንተዳኣ ዘይኾይኖም መነባብሮኦም ንምምሕያሽ እንትብሉ

እናሰርሑ ክመሃሩ ይኸእሉ እዮም። ንኣብነት ኣብ ኣብያተ ትምህርትን ኮሌጃትን ምሽታዊ ትምህርቲ ዝምሃሩ ሰባት መብዛሕትኡ ግዘ ስሩዕ ስራሕ ዘለዎምን ኣማሓደርቲ ስድራቤትን እዮም። እዚ ንምግባር ዝኸእሉ ግና ካብ ዝረኽብዎ እቶት ብምቐጣብ ንትምህርቲ ዘድልዮም ክፍሊት እናሸፈኑ እዮም።

ዕቋር ብምኸንያት ሕማምን እርጋንን ወይድማ ብኻልኣት ምኸንያታት ንምስራሕ ዓቕሚ ኣብ ዝስኣነሉ እዋን ኢድ ሰብ ካብ ምቁማት የድሕንዮ። ዕቋር ዝተደላደለ መነባብሮ ንምንባር ይሕግዝ። ዝተደላደለ መነባብሮ ማለት ከይተገምኻ ዓርስኻ ክኢልኻ ምንባር ማለትዮ።

መልመዲ - 2

ነዞም ዝሰዕቡ ሕቶታት መልሱ።

ካብ ኹነታት ስድራኹም ወይድማ ካብ እትፈልጡዎ ኩነታት ከባቢ ብምልዓል ኣብ ውሽጢ እቲ ምንባብ ካብ መንጎ ዝተሓበሩ ረብሓታት ዕቋር ሰለስተ ንመሓዝትኩም ግለፁ።

- 2. ቡብዓቕምኹም ክትዓቕርዎ እትኸእሉዎ ነገር እንተሃለዩ ግለፁ።

9.1.2 ዝተፈላለዩ ሚላታት ምዕቋር

- ሚላ ምዕቋር እንትበሃል እንታይ ማለት ይመስለኩም? ንመምህርኩምን ንማሓዝትኩምን ግለፁ።

ዓሰርተ ግዘ ኣምት ሓደ ግዘ ቁረፅ

ኣብ ሓደ ከባቢ ሕፅረት ዝኖብ ከጋጥም ከምዝኸእል ዝተረድኡ ኪኢላታት ሕርሻ ነቲ ሕብረተሰብ ትምህርቲ ንምሃብ ናብቲ ከባቢ ይኸዱ። ብመሰረት እዚ ኣብዚ ኸባቢ ንዝነበሩ ሰባት መፃኢ ዓመት ንጥምየት ከይሳጥሑ ካብ ብሕዚኡ ዘለዎም ሃፍቲ ብምዕቋር ክጥቀሙ ከምዘለዎም እቶም ኪኢላታት ሰፊሕ ትምህርቲ ይህብዎም።

ድሕሪዚ ኣይተ ተሰማን ባዓልቲ ቤቶም ወ/ሮ እመቤትን ኣብ ውሽጢ እዚ ዓመትን ቐፃላይ ዓመትን ክሰርሖዎም ኣብ ዝሓሰቡዎም ተግባራት ኮፍ ኢሎም ምዝርራብ ከምዘለዎም ይስማዕዎ።

ኣብዚ ዓመት እታ ዓባይ ንሎም ኣብ ውልቀ ኮሌጅ ኣትያ ክትምሃር ከምዘለዎ ንወለዳ ስለ ዘእመነቶም ሓሳባ ተቐቢሎምዎ። እቲ ወደም ድማ በዓልቲ ቤቱ ጥንስቲ ስለዝኾነት ናብኣቶም መፃኣ እንተወለደት ክምዝሕሸ ወሲኖም ክሳብ እትመፅእውን ተዳሊዎም እናተፀብዩዎ እዮም።

ብሳልሳይ ደረጃ ድማ ገዝኦም ካብ ሳፊ ክዳን ናብ ቆርቆሮ ክዳን ምልዋጥ ከምዘለዎም ቅድም ኢሎም ወሲኖም ስለዝነበሩ እዙይ ንምግባር እናተዳለው እዮም። ነዚኦም ኩሎም ዘድሊ ወፃኢ ንምሽፋን ዝሓሰብዎ ድማ ካብ ሰለስቲኦም ኣብዑሮም ነቲ ሓደን፣ ኣብ ቆፎኦም ካብ ዝተቐመጠ ናይ ዝሓለፈ ዓመት ምህርቲ ድማ ክልተ ኩንታል ጥረምረ፣ ከምኡውን ሓንቲ እንቋቐሖ ተውድቐ ደርሆን ሓንቲ ጤልን ብምሻጥዮ። ብኪኢላታት ሕርሻ ዝተውሃበ ኣስተምህሮ ምስ ሰምዑ ግና ክሰርሖዎ ዝተለምዎ ጠጠው ኢሎም ንክሓስቡ ገይሩዎምዮ። ምስዚ ድማ ኣብ ትሕቲኦም ዝማሓደሩ ትሽዓተ ኣባላት ስድራ ክዳንን ቐለብን ናይ ምምላእ ሓላፍነት ኣለዎም።

ስለዝኾነ ድማ “ዓሰርተ ግዜ ኣምትሐደ ግዜ ቁረፅ” ከምዝበሃል ፅውፅዎይ እቲ ክመፅእ ዝኸእል ፀገም ብምርዳእ ትምኒቶም ቅድሚ ምፍፃምም ኣቐዲሞም ደጋጊሞም ምፅናፅ ኣለዎም።

መልመዲ - 3

1. ኣብዞም ዝሰዕቡ ሕቶታት ተመያየጡ፡፡

1. ኣይተ ተሰማን ወ/ሮ እመቤትን ኣብዚ ዓመት ዘለውዎም ትልምታት ክንደይ እዮም? እንታይን እንታይን?
2. ንወፃኢ ዝሓሰብዎ ፍልፍል እቶት ምስ ፀገማቶም ይመጣጠን ድዩ? ወይስ ኣይመጣጠንን? ከመይ?
3. ካብ ዘውፅኡዎ ትልሚ ክስረዝ ዝኸእል ኣሎ'ዶ ወይስ የለን? መልስኹም ኣሎ ዝብል እንተኾይኑ ኣየናይ? “የለን” እትብሉ እንተኾይንኩም ንምንታይ?
4. ምኽሪ በዓል ሙያ ምስማዕን ምኽታልን ንምንታይ ይረብሕ? ብመሰረት እቲ ዝቐረበ ታሪኽ ካብ ኸባቢኩም ጭቡጥ ኹነታት ብምልዓል መልስታትኩም ሃቡ፡፡

ብሓደ ግዘ ካብ ዝተረኸበ ብዙሕ ገንዘብውን ኾነ ብብእዋነ ካብ ዝርከብ መጠን ኣታዊ ምዕቛርር ብጣዕሚ ኣድላዪ እዩ፡፡ ንምኽኑ ሜላታት ዕቋር ዝበሃሉ እንታይ እዮም? ቐፂሎም ዝቐረቡ ዝተፈላለዩ ሜላታት ምዕቛርር ብኣብነት ምጥቃስ ይካኣል፡፡

ሀ. ኣድለይቲ ዘይኾኑ ወፃኢታት ምውጋድ ወይ ደማ ምንካይ

ኣድለይቲ ዘይኾኑ ወፃኢታት ምውጋድ ወይ ደማ ምንካይ ሓደ መንገዲ ምዕቛር'ዩ፡፡ ንኣብነት ክልተ ደቆም ናብ ቤት ትምህርቲ ዝሰዱ ወለዲ ደጋጊሞም ንማሕበር ድግስ ካብዘውፅኡዎ ወፃኢ ብዝበለፀ ንደቆም መሳርሕታት ትምህርቲ ምምላእ ቀዳምነት ክህብዎ ዝግባእ ሞህንዮ፡፡ እዞም ሰባት እኹል ገንዘብ እንተደኣ ዘይብሎም መጋየሂ ኣቐሑ ምዕዳግ፣ ብብእዋነ ሸርሸር ምኻድ፣ ብብእዋነ ኣጋይሽ እናዓደሙ ከብልዑን ክስትዩን የብሎምን፡፡

ለ. ዓርሰኻን ስድራኻን ብትልምን ዓኞምን ምምሕዳር

ዓርሰኻን ስድራኻን ብትልምን ብዓኞምን ምምሕዳር እቲ ካሊእ ሚላ ምዕቋርዮ። ሚላ ኣነባብራ ብቡዙሓት ኢትዮጵያውያን ብርክት ዝበለ ስድራ ሓቁፍካ ምንባርን ምድግጋፍን ዝተለመደዮ። እዚ ኹነታት ልዑል ዝኾነ ናይ ትልምን ብዓቕሚ ምንባርን ብልሓት ዝሓትትዮ። ብዙሓት ኣባላት ስድራ ንቐለብ፣ ንክዳን፣ ንጥዲናን ንትምህርትን ስድርኦም ወፃኢ ንምሽፋን ዘኸእል ዘተኣማምን ኣታዊ ዘይህልወሉ ኣጋጣሚ ብዙሕዮ።

ሰለዝኾነ ድማ ካብ ድኸነት ዝተለዓለ ምብታን ስድራ፣ ቆልዑውን ናብ ጎደና ምውፃእ ወይ ድማ ንብዝበዛ ጉልበት ናይ ምቅላዕ ዕድሎም ዘስፍሕ ይኸውን፣ ወይ ድማ ንኹሎም ኣባላት ስድራ ብሓደሻዕ ሓዱሽ ክዳን ምዕዳግ ከቢድ ክኸውን ይኸእልዮ። ወይ ድማ ንኹሎም ኣባላት ስድራ ኣብ ተመሳሰሊ እዋን ልዑል ወፃኢ ዝሓትት ረብሓ ንምፍጣር ኣፅጋሚ ይኸውን። ኣብ ኣባላት ስድራ ኣድልዎ ዘይብሉ ብምርድዳእ ምትሕድዳር ይግባእ። ኣብዚ እዋን ዓብይ ነጥቢ ኮይኑ ዝቐረበ ምዕቋር ከምመጠን ፅቡቕ ባህሊ ምምዕባልን ኣብ ኣባላት ስድራ ግንንዛበ ክረክብ ምግባርንዮ።

እቲ ዝተዓቓረ ገንዘብ ብሓደ ግዘ እቲ ዝድለ ኹሉ ምምላእ እንተዳኣ ዘየኸኢሉ ንናይ ሕድ ሕድ ኣባል ስድራቤት ኣድለይቲ ነገራት ብምዕናዕ ንዝበኣሰ ቀዳምነት ምሃብ ግቡእ እዮ። ስድራ ካብ ምምስራት ጀሚሩ ኣታዊኻ ኣብቃዕቲኻ ብጣዕሚ ወሰንትን መሰረታውን ንዝኾኑ ወፃኢታት ጥራሕ ንምውፃል ምውሳን ግቡእዮ። ምምጣን ስድራ ፣ ኣታውን ወፃኢን ምምጥጣን፣ ብትልሚ ናይ ምንባር ሓገዝቲ ኹነታት እዮም።

ሐ. ተቐማጢ ገንዘብ ክህልው ምግባር

ሒሳብ ባንኪ ምኽፋት፣ ዕቁብ ምእታው፣ ኣብ ሕብረት ስራሕ ማሕበር ዕቋርን ልቓሕን ምውዳብ፣ ፅቡቓት ሚላታት ምዕቋር እዮም። ንምዕቋር ልዑል

መጠን ዘለዎ ገንዘብ ምምዳብ አየድልን። ምዕቋር ንውሑድይ ገንዘብ ብምቕማጥ ምጅማር ይክአል'ዩ። ሳናቲም ሓልውዎም፣ አቕራሽ ባዕሎም ክሕለው እዮም"ዝብል ዘመናዊ አባሃህላ ነዚ ዋኒን አፀቢቹ ዮርኢ።

መልመዲ - 4

ነዞም ዝስዕቡ ሕቶታት መልሱ።

1. ብትልሚ ምምራሕ ማለት እንታይ ማለት ከምዝኾነ አረድኡ? አብ ስድራኹም ወይ ድማ አብ ካልኦት ከባብታት ልሙዳት እዮም
2. እትብልዎም ሜላታት ምዕቋር ብፅሑፍ አዳሊኹም ንማሓዘትኩም አንብብሎም።
3. ካብ መንጎ ስድራኹም ሒሳብ ባንኪ ዝኸፈቱ ወይ ድማ ዕቁብ ዝአተው ወይ ድማ አብ ሕብረት ስራሕ ማሕበር ዕቋርን ልቓሕን ዝተወደቡ አባላት እንተሃሊዮም እዞም ዝስዕቡ ሕቶታት ሓቲትኩም መልሲ ብፅሑፍ ንመምህርኩም አቕርቡ።

ሀ. ገንዘብ ናብ ባንኪ እናወሰዱ ዘእትው አብ ከንደይ ግዘ እዩ? ዘውፅእሉ'ኻ?

ለ. ገንዘብ ካብ ባንኪ ንምውፃእ ዝኸዱ እንታይ ዓይነት ጉዳይ እንታጋጥሞም እዩ?

9.2 አብ ከባቢና ንባህሊ ምዕቋር ዝፃረሩ ተግባራት

ህፃናት ሃፍቲ እዮም

ምስሊ 9.1 ንምዕቋር ዝፃረሩ ኩነታት

- ኣብ እቲ ስእሊ ዘለው መልእኽትታት ብኸመይ ባህሊ ምቋር ዝገረሩ ተግባራት ክኸኑ ክምዝኸእሉ ግለፁ።

ሀ. ልዕሊ ዓቕሚ ድግስ

- ኣብ ኸባቢኩም ልዕሊ ዓቕሞም ዝድግሱ ሰባት እንተሃሊዎም ዝበፅሑም ፀገም ግለፁ።

ዝተደራረበ ፀገም

ሂሩትን ፀዳልን ክዳን ስነ ስርዓት ቤት ትምህርቲ ዝተገዛዘኡን ቅድሚ ሰለሰተ ዓመት እዩ ነይሩ። መቀያየሪ ክዳን ሰለዘይብለን ካብ መጠን ንላዕሊ ኣሪጎም ተቐዳዲምዮም። ምቕዳድ ጥራሕ ዘይኮነስ ቐለሙ ኣሲሱዮ። ንወለደን እንተሓተታውን ንኣኣተን መግዝኢ ኸዳን ዝኸውን ገንዘብ ክምዘይብሎም ደጋጊሞም ይነግሩወን። ምኽንያቱ ድማ ወለደን ኣባልገ ንዝሓዘዎ መፀዋዕታ፣ ስለዘለዎም ዝተዓቕረ ግብሪ መንግስቲ ንኸኸፍሉ ስለዝተገደዱ፣ ዝመፅእ ዘሎ ኣዳኹን ዓመት ካብ ካልኦት ሰባት ብዘይንእስሉ ኸኣታት ክኸብሩዎ ስለዘለዎምን ቐጻሊ ንዝኸበር በዓል መስቀል ጮማ ብዕራይ ገዚኦም ምሕራድ ስለዘለዎም ምዃኑ ይዝርዝሩለን።

መልመዲ - 5

ብመሰረት እቲ ምንባብ ኣብ እዞም ዝሰዕቡ ሕቶታት ተመያየጡ።

1. ቀንዲ ፀገም እዞም ስድራቤት እንታዮ?
2. እዚ ፀገም ብኸመይ ምውጋድ ይከኣል?

ለ. ድሑር አረአኔያ

- ብዛዕባ ድሑር አረአኔያ እትፈልጡዎ ግለፁ።

መረረት አይተ ማህደርን ብዓልቲ ቤቶምን

አይተ ማህደርን ወ/ሮ ትርንጎን ኃላቶም ትዝታ ብፅኑፅ ትሓሞም። ኣብዚ እዋን ምኽንያት ሕማማን ፍታሕን ንምእላሽ ካብ ከባቢኦም ርሕቕ ኢሉ ናብ ዝርከብ ጠንቋሊ ከዱ። እቲ ጠንቋሊ'ውን ናብኡ ዝመፅሉ ኩነታት ምስተረደአ ኃላቶም ዝሓመመትሉ ምኽንያት “ብቡዳ ስለዝተበልፀገ” ብምጃኑ ሓዲ ዓዕዳ ምክት ዝኢኦም ንኸምፅኡን ድሕሪኡ መፍትሒኡ ከም ዝነግሮምን የረድኦም። እቶም ሰባት'ውን ከምዝተበሃልዎ ዓዕዳ ምክት ዝኢኦም የምፅኡ። ኾይኑ ግና እቲ ምክት ምስተቐበለ ወርቂ ክገብሩሉ ይሓቶም። ኣብዚ እዋን ክልቲኦም ዘለዎም ገንዘብ ወዲኦም ነይሮም። ይኹንምበር የብልናን እንተይልና ፍታሕ አይህበናን ኢሎም ስለዝሰግኡ ካብ ጎረባብቶም ንምልቃሕን ዝተኣዘዘዎ ንምፍፃምን ተመሊሶም ከዱ። እዚ ድማ ናብ ዝበኣሰ ፀገም ኣእትዎም።

ሕማም ኃላቶም እናገደዳ ብምኻዱ፣ ኣብ ኢዶም ዝነበረ ሃፍቲ ምስኣኖምን ኣብ ዕዳ ምእታዎምን ንግዚኡ ኣይተርኣዮምን። ካለእ ተሪፉ ኃላቶም ኣብ መፃኢ ዓመት ናብ ቤት ትምህርቲ ክሰዱዎ ከምዘይኸእሉ ኣይተረድእዎን።

መልመዲ - 6

ነዞም ዝሰዕቡ ሕቶታት መልሱ።

1. ድሑር አረአኔያ ማለት እንታይ ማለት'ዩ?
2. ኣብ ላዕሊ ከምዝቐረበ ሰባት ናብ ጭንቀትን ፀገምን ዘእትው ዱሑራት አሰራርሓታት ካብ ስድራኹም ወይ ድማ ካብ ኸባቢኹም ሰባት ብምዝርራብ ንመምህርኩም ብፅሑፍ ኣቕርቡ።

ዱሑራት አረአጃያታት ሰባት ኣብ መነባባሮኦም ለውጢ ከየምዕኡ ናይ ምግባር ዓቕሚ ኣለዎም። ንኣብነት ብስክፍታ ንብረትካ ኣፍሊስካ ንምርኣት ዝወዕሉ መጋየፂ ኣቕሑ ምዕዳግ፣ ንጠንቋሊ ገንዘብ ምፍሳስ፣ ናይዚ መረዳእታዮ። ደቂ ኣንስትዮ ካብ ደቂ ተባዕትዮ ዝነኣሳ ገይርካ ምርኣይ እቲ ካሊእ ዱሑር ኣረአጃያዮ። ካብዚ ብምብጋስ ንል ኣንስተይቲ ሰራሓ ናይ ባዕላ ንብረት ክተጥሪ ኣይትተባባዕን። እዞም ዝተሓበሩ ልምድታት ምዕጃር ዘየተባብዑ እዮም።

መልመዲ - 7

ነዞም ዝስዕቡ ሕቶታት መልሱ።

1. ዱሑራት ኣረአጃያታት ብኸመይ እዮም መነባብሮ ሰባት ከይማሓየሽ ክገብሩ ዝኸእሉ?
2. ኣብ ኸባቢኹም ዝዝረቡ ዱሑራት ኣበሃህላታት እዮም እትብልዎም ጥቐሱ።

9.3 ድኸነት

9.3.1 መስካሕክሒ ድኸነት

ምስሊ 9.2 ካብ መግለጺ ድኸነት ሓዲኡ

- ኣብ ባዕሊ ዘሎ ምስሊ ብምርኣይ መስካሕካሓይነት ድኽነትን ጥሜትን ግለፁ።

ድኽነት ስብእናኻ ይትንክፍ፡ እትፈትዎ የስእንን ክብሪ የስእንን። ድኽነት ክልተ መልክዕ ኣለዎ። ሓዲኡ ስእነት ገንዘብዮ። እቲ ካሊእ ድማ ናይ ኣተሓሳስባ ድኽነት እዩ። ክልቲኦም ንደቂ ሰባት ኣብ ትሑት መነባብሮ ንምንባርን ነንርእስኻ ንምቕሕሓር መሰረታት እዮም። ክልቲኦም ፅግዕተኛነት የስዕቡ። ፅግዕተኛነት ድማ ካብ ባዕልኻ ሓሊፉ ንዝተፀጋዕኻሉ ሰብውን ይጎድእ።

ናይ ኣተሓሳስባ ድኽነት ዘለዎ ሰብ ስራሕ ምስራሕ ኣይክእልን። ብማእገር ሰባት ክነብር ይምነ። ናይ ኣታሓሳስባ ድኽነት ካብ ስእነት ገንዘብ ኣዚዩ ዝኸፍኦ እዩ። ድኽነት ገንዘብ ጠንኪርካ ብምስራሕን ብትልሚ ብምምራሕን ክስዓር ይክእልዮ። ድኽነት ኣተሓሳስባ ግና ክቕየር ዝክእል መሰረታዊ ዝኾነ ናይ ኣሪኣእያ ለውጢ ንምምፃእ ዝክእል ብትምህርቲ ጥራሕ እዩ። ምስ እዚ ድማ ሓዲሽ ኣሰራርሓን ኣረኣእያን ንምቕባል ድልየት ይሓትት። ንምምሃርን ንምፍላጥን ህንጥው ምኃን የድሊ።

መልመዲ - 8

ነዞም ዝሰዕቡ ሕቶታት መልሱ።

1. ካብ መንጎ ድኽነት ዘስዕቦም ቅልውላዋት ሰለሰተ ጥቐሱ።
2. ድኽነትን ህርኩት ባህሊ ስራሕ ዘይምህላውን ብኸመይ ናይ ሓደ ሳንቲም ክልተ ገዕ ክኾኑ ከምዝክእሉ ብፅሑፍ ንመማህርትኹም ኣቕርቡ።

9.3.2 ዝምድና ድኽነትን ብክነትን

- መባኸኒ ሰብ ማለት እንታይ'ዩ? ምስ ድኽነት ብምንታይ ይትሓሓዝ? ድኽነት ብዝተፈላለዩ ምክንያታት ዝመፅእ እዩ። ካብ መንጎ እዞም ምክንያታት ብኸነት እቲ ቀንዲ'ዩ። ብኸነት ዘለና ዝኾነ ገንዘብ ወይ ድማ ንብረት ብዘይ ትልሚ ምውፃእን ምጥቃምን'ዩ። ንኣብነት ዕቁብ ዝበፅሖም ሰባት፡-
- ብዘይ ገለ ቛምነገር ካልኣት ብምእንጋድ ዝብትንዎ እንተኾይኖም፤
- መገልገሊ ናውቲ ብዘይ ገለ ጥንቃቄ ዘንከራትትዎ እንተኾይኖም ከም ብኸነት ይተሓዘሎም። እዚ ነጥቢ ብኣብነት ንረኣይ

ሓደ በዓል ጋሪ ጋሪኡ በብእዋኑ ኣድላይ ዕገና እናገበረ እንተደኣ ተንከባኸቡ፣ እቲ ጋሪ ንነዊሕ ግዜ ከገልግሎ ምግባሩ እዩ ። ንፈረሰ'ውን ዝገበኦ ምግቢ እናቐለበ ኣድላይ ዕረፍቲ ክረከብ ብምግባር እንተዳኣ ተንከባኸቡዎ ንነዊሕ ዝገልገለሉ ፍልፍል ኣታዊ እናሓለወ ወይ ድማ ኣናቕጠቡዩ። ነገር ግና እቲ ጋሪ እንትጉዳእ ኣናረኣዩ መፀገኒ ገንዘብ ንምውፃእ እንተዳኣሃሪፉ ነቲ ፈረሰ'ውን ቀለብ መግዝኢ እንተዘይመዲቡ ዓቕሚ እናስኣኖ እዩ። መወዳእትኡ ድማ ዝኸፍኦ ይኸውን።

መልመዲ - 9

ኣብዞም ዝሰዕቡ ሕቶታት ተመያየጡ።

1. ዕቋር ዝጠናኸሩሎም ሜላታት እንታይ እንታይ እዮም?
2. ብኸነት ንድኽነት መበገሲ'ዩ፣ እዚ ከመይ ገይሩ ክኸውን ከምዝኸእል ኣብ ክፍልኩም ብጉጅለ ኾይንኩም ተመያየጡ።

9.3.3 ድኽነት ንምጥፋእ ወፃኢ ምንካይን ምዕቋር ምልማድን፡-

ወፃኢ ንምንካይ ኣድለይቲ ዝኾኑን ኣድለይቲ ዘይኾኑን ወፃኢታት ፈሊኻ ምፍላጥ ወሳኒዮ። ንኣብነት መብራህቲ ኣብ ዘይብሉ ቁሽት ዝነብር ሓደ ሓረሰታይ ላምባ ንቅራሮት ምዕዳግ ገንዘብ ምውፃእ ንዑኡ ኣዝዩ ኣድላዩ እዩ። ኮይኑ ግና ዓመት በዓል ብዝመፀ ቐፅሪ ንደቁ ሓደሽቲ ክዳውንቲ ምኽዳን ኮነ ካብ መን ንኢሰ ኢልካ ስብሕቲ ምሕራድ ዝተጋነኑ ወፃኢታት ክኾኑ ይኸእሉ እዮም።

በዓልን ድግስን ስድራ እንትህል'ውን ብጣዕሚ ንቐርቦት ዘለዎም ሰባት ብምእንጋድ ሓቢርካ ምኽባርን ምሕላፍን እናተኻኣለ ካብ መን ይንእስ ብዝብል ስምዒትን ንሕንሕን ንብዙሕ ሰብ ምዕዳምን ምእንጋድን ክትዋዕኦ ናብ ዘይትኸል ፀገም የእትወካ።

መልመዲ - 10

ነዞም ዝስዕቡ ሕቶታት መልሱ፡፡

1. ኣድላዩ ዝኾነ ወፃኢን ኣድላዩ ዘይኾነ ወፃኢን ኣብ ኸባቢኹም ካብ ትዕዝብዎ ጭቡጥ ኩነታት ብምብጋስ ብኣብነት ግለፁ፡፡
2. ኣድላይ ዘይኾነ ወፃኢ ብምንካይ ድኽነት ምውጋድ ከምዝክእል ብጉጅለ ተመያየጥሉ፡፡

መጠቻለሊ

ሰባት ዝተረጋገአን ካብ ድኽነት ነፃ ዝኾነን መነባብሮ ንክነብሩ ባህሊ ምዕቋር ከህልዎም ይግባእ። ባህሊ ምዕቋር ምህላው ብዙሓት ረብሓታት ኣለውዎ። ብምዕቋሮም ጥሜትን ፀገምን ኣርሒቕም ዝተደላደለ መነባብሮ ዝመርሑ ብዙሓት ሰባት ቡብኸባቢኡ ኣለው። ምዕቋር መነባብሮ ንምምሕያሽ፣ ዓርስኻ ብትምህርትን ፍልጠትን ንምዕባይ ይረብሕ። ዝተፈላለዩ ሚላታት ምዕቋር ኣለው። ካብ መንጎ እዚኦም እቲ ቀንዲ ብዓቕምኻ ልክዕ ንምንባር ምልማድዮ። ምዕቋር ገንዘብ ክህልው ምግባርን ብዓቕምኻ ልክዕ ንምንባርን ኣድለይቲ ንዘይኾኑ ወፃኢታት ካብ ምቕላዕ የድሕንዮ። ባህሊ ምዕቋር ንምምዕባልን ምዕቋር ዝፃረፍ ከባብያዊ ልምድታት ፈሊጥካ ምጥንቃቕ የድሊ። እዞም ከባቢያዊ ልምድታት ንብኸነትን ድኽነትን የቃልዑ እዮም። ካብ ዓቕሚ ንላዕሊ ምድጋስን፣ ድሑራት ኣረኣእያታትን ዝመሳሰሉን ካልኣት ንብኸነት ዝዕድሙ ልምድታት እዮም።

ብሓፈሽኡ ባህሊ ምዕቋር ዘይምህላዩ ንድኽነት የቃለዕ። ባህሊ ምዕቋር ዘይምህላው ድማ ምብኻን ከምዘሎ የርኢ። ብኸነት ግቡእ ዘይኾነ ኣጠቓቕማ ገንዘብዮ። እዚ ፀገም ንምቕራፍ ወፃኢ ምንካይን ምዕቋር ምልማድን የድሊ። ምኽንያቲ ድማ ድኽነት ሰብኣዊ ክብሪ ስለዘስእን። ብምኳኑ ድማ ብዓርስ እምነት ንምንባር ምኽኣል ከምኡውን ናይ ካልኣት ሰባት ዕግዕተኛ ኮይንካ ፀገም ንዘይምፍጣር ዕቡቕ ባህሊ ምዕቋር ምዕባይ ይግባእ።

ኣገደስቲ ቃላት

- ድኽነት - ምስኣን፣ ሽግር፣ ድኻ ምኅን፣ ፀገም
- ብኸነት- ገንዘብ ግቡእ ብዘይኮነን ብዘይትልምን ዕላማን ምጥፋእ
- ንብረት- ገንዘብ፣ ሃፍቲ፣ ጥሪት
- ዝተደላደለ መነባብሮ - ዓርስ ምትዕምማን ዘለዎ፣ ምቕውን ሽግር ዘይብሉን መነባብሮ

ልቃሕ- ንቅድሚት ንምኽፋል ቃል ብምእታው ብእዋኑ ንዘጋጠመ ፀገም መፍትሒ ካብ ካልእ ሰብ ወይ ድማ መለቅሒ ትካል ዝውስድ ገንዘብ ወይ ድማ ንብረት

መጠቓለሊ ሕቶታት

I. ዝሰዕቡ ምሉእ ሓሳባት ኣንቢብኩም ትኽክል ዝኾነ “ሓቂ” ትኽክል ንዘይኾነ ድማ “ጌጋ” እናበልኩም መልሱ::

1. ድኻ ዝነበረ ሰብ ክህፍትም ከምዝኸእል ሃፍታም ዝነበረ ሰብውን ክደኻይኸእል'ዩ::
2. ናይ ኣተሓሳስበባ ድኻነትን ናይ ገንዘብ ድኻነትን ምሉእ ብምሉእ ተመሳሳልቲ ፀገማት እዮም::
3. ትልሚ መነባብሮን ምዕቛርን ናይ ሓደ ሳንቲም ክልተ ገፅ እዮም::
4. ሓደ ሰብ ልቃሕ ከይተለቀሐ መነባብሮኡ ምምራሕ ኣይኸእልን::
5. ኣብ ዝኾነ ዓይነት ስራሕ እንተተዋፊርካ ምዕቛር እድላዩ'ዩ::

II. ኣብ ትሕቲ “ሀ” ዘለው ኣብ ትሕቲ “ለ” ምስዘለው ኣዛምዱ::

ሀ

ለ

1. ድኻነት	ሀ. ፅግዕተኛታት
2. ትካል ባህላዊ ዕቋር	ለ. ዘይምኽንያታዊ ወፃኢ
3. ብኸነት	ሐ. ዓርስኻ ምኽኣል
4. ዘበናዊ ትካል ዕቋር	መ. ባንኪ
	ረ. ዕቁብ

III. እዞም ዝሰዕቡ ባዶ ቦታታት ትክክለኛ ብዝኾነ ቃል/ሓረግ ምልኡ፡፡

1. ካብ ንምዕቛር ዝሞረፍ ልምድታታት _____ ን _____ ክጥቀሱ ይኸእሉ፡፡
2. ካብ ሜላታት ምዕቛር _____ ፣ _____ ን _____ ንይጥቀሱ እዮም፡፡

IV. ነዞም ዝሰዕቡ ሕቶታታት ኣንቢብኩም ቅኑዕ መልሲ ምረፁ፡፡

1. ዕቋር ማለት

- ሀ. ንወለዶ ዝሓልፍ ሃፍቲ ምዕናሕ ማለት'ዩ
- ለ. ኣብ እዋን ሓደጋን ፀገምን ውሕስነት ይህብ፡፡
- ሐ. ንወገን ዝበፀሕ'ዩ
- መ. ኹሉ መልሲ'ዩ፡፡

2. ኣድላይ ዘይኾነ ወፃኢ ምውጋድ ማለት

- ሀ. ብትልሚ ምንባር ማለት'ዩ
- ለ. ምውፃዕ ስድራቤት ማለት'ዩ
- ሐ. ዓርስኻ ኅዲእካ ንቕድሚት ምሕሳብ ማለት'ዩ
- መ. ኩሎም መልሲ እዮም፡፡

3. ብኸነት ማለት

- ሀ. ብዛዕባ ዕቋር ዘይምሕሳብ ማለት'ዩ
- ለ. ስምዒት ሓላፍነት ዘይምህላው ማለት'ዩ
- ሐ. ስስዕ ማለት'ዩ
- መ. “ሀ”ን”ለ”ን መልሲ እዮም፡፡

- 4. ባህሊ ምዕቋር ምምዕባል ንሰባት ደሕንነትን ውሕስነትን ይህብ ክበሃል ከሎ
 - ሀ. ዝረሃፅኻሉ ምጥቃም ዕግባት ይህብ ሐ. “ሀ”ን “ለ”ን መልሲ እዮም
 - ለ. ስድራ ከይፈርስ ይሕግዝ መ. መልሲ ኣይተዋሃበን

- 5. ድኽነት ኣተሓሳሰባ ማለት
 - ሀ. ስራሕ ዘይምፍታው ማለትዮ
 - ለ. ንሓበራዊ ረብሓ ዘይምሕሳብ ማለትዮ
 - ሐ. ንድሑር ልምዲ ምንብርካኽ ማለትዮ
 - መ. ኹሎም መለሲ እዮም

V. ነዞም ዝስዕቡ ሕቶታት ሓፂር መልሲ ሂቡ፡፡

- 1. ባህሊ ምዕቋር ምምዕባል ድኽነት ንምውጋእ ከመይ ክምዝሕግዝ ብኣብነት ኣረድኡ፡፡
- 2. ባህሊ ምዕቋር ካብ መንጎ ዝፃብኡ ኸባቢያዊ ዕዕንቶታት እንተተነኣሰ ክልተ ኣብነታት ብምጥቃስ እዚኦም ብኸመይ ሚላ ምቅላስ ከምዝካኣል ግለፁ፡፡